

La lescha da catscha revedida drova il sustegn dalla muntogna

■ En Surselva vivan il mument sin 100 kilometers quadrat pli ch'il dubel lufs ch'el parc naziunal Yellowstone en la USA. Quei diember crescha onn per onn per 30%. Quei fa als purs ed allas puras ed al persunal d'alp gronds quitaus. Varga 150 nuorsas ein vegnidas scarpadas tochen uss, e la mesadad da quellas nuorsas era en claus schurmegiaj. Era vadials da vaccas mumma ein vegni unfrendas dil luf. Biebein 7% dalla surfatscha da nies cantun ei oz parc e semegliant sco parc, cun grond schurmetg per ils animals. Nies uffeci da catscha e pesca ha mussau ch'els ein habels dad intervegnir leu nua ch'ei fa basegns e crear in'ulivaziun ed in bien management cun la selvaschina. Il meglier exempel ei cheu segir il capricorn. Nus savein buca tener en las leschas federalas, p. ex. la lescha d'agricultura, la lescha pil schurmetg dils animals, la lescha pil schurmetg dallas auas ed era la lescha per vias e sendas da viandar. La Convenziun da Berna impedischa nus leutier. Ina convenziun stat per quels che cumbattan la nova lescha da catscha revedida sur nossas leschas federalas e sur la Constituziun federala ed era sur ils dretgs fundamentals.

La cussegliera federala *Simonetta Sommaruga* ch'ei commembra dalla Partida socialdemocratica ei fetg bein informada sur dalla situaziun e dat a nus tut siu pusseivel sustegn. La partida fa per gronda part encunter a sia atgna cussegliera federala. Ina gronda part dil parlament ha susteniu la revisiun dalla lescha da catscha. Tuttina pretendan commembers dalla PS, cun negina savida dalla situaziun actuala tier nus, che quella lescha seigi in cugliunem. Gest lur cussegliera

federala ha appellau en l'Arena dil venderdis vargau alla solidaritad cun la populaziun muntagnarda.

Las organisaziuns pil schurmetg dalla natira muossan cun lur cunfar ch'ei va buc ad els per la natira, mobein mo per pussanza. La populaziun, il carstgaun e siu dregg da viver e luvrar, quei ei ad els tuttina. Las grondas valurs dalla cultura alpestra, ils purs da muntogna cun lur alpegiazun pli che melli onns veglia, interesseschon els nuotzun. L'ideologia dalla LCIE, (Large Carnivore Initiative for Europe) ei per els bia pli impurtanta. Igl uffeci federal lavura ensemen cun la Kora (Raubtierökologie und Wildtiermanagement) ch'ei sut la cozza cun la LCIE che cusseglia igl uffeci federal (Bafu) en caussa. Els vegnan stigai si dalla LCIE ch'ei ina gruppa europeica fetg radicala pil schurmetg dalla natira. Tala s'empatscha buca per la populaziun muntagnarda, mobein mo pils animals scarponis. La PS cumbatta l'atgna cussegliera federala e vul ina centralisaziun dalla pussanza egl uffeci federal. Leu ei la Kora l'organisaziun che dat en il tun.

En ina lavur da master ch'ei vegnida accumpignada dalla Kora scrivon els che tier nus drovion 0,1–2,0 lufs 100 kilometers quadrat spazi da viver per saver mantener ina populaziun da lufs che sappi prosperar. Daco stuein nus ussa haver 50 lufs en Surselva? La Surselva ha ina surfatscha da 1400 kilometers quadrat, cun in'agricultura, commerci e turissem. El parc naziunal american Yellowstone ha ei negins habitonts. Seteness igl uffeci, che lai far la Kora igl entir monitoring dalla selvaschina vid las cefras ch'els publichechan sez, vessen nus buc ils problems

che nus havein. L'intenziun dallas organisaziuns pigl ambient ein denton: tener anavos informaziuns, tener anavos la verdad ed attrer l'attenziun sin els cun metter giu ils muntagnards. Lur finamira ei da sparter la populaziun dalla meins populada muntogna da quella els marcaus ed ellas aglomeraziuns. Aschia vegnan els da recaltgar vuschs e discriminar la populaziun da muntogna. Cusseglier naziunal *Daniel Jositsch* ha detg il suadont en l'Arena dalla televisiun SRF da venderdis vargau: «Naturalmein fa ei mal da veser quels animals scarpai, denton quels seteschentassen tuttina baul ni tard tier il mazler!» Quei votum qualifichescha quella part dils radicals seniasters ed era dallas organisaziuns digl ambient. Aschia in meini ei ina beffa visavi quel ch'ha giu animals ch'ei vegni scarpai.

La tratga d'animals per carn e latg ei la pli veglia moda d'agricultura en las Alps. Ils animals che vegnan mazzai ein ina part dall'entrada dil pur. Nus en las muntognas essan bein cussegliati da far frunt a mintga emprova dallas organisaziuns digl ambient da semischedar en caussas dalla natira tier nus. Ils engaschis da WWF, Pro Natura sco era dallas partidas seniastras e dils verds ed organisaziuns sco Pro Wolf etc. van mo per lur interess, per saver generar daners publics ed investir quels per discriminar ed expropriar la populaziun muntagnarda.

Per quels motivs ditgel jeu cun perschasiun gie alla lescha da catscha revedida, quei cun exprimer in grond engraziament alla regenza grischuna, als vers representants da nies cantun a Berna ed als uffecis cantunals che semettan en per nus.

Pius Winzap, Falera

Furmiclas d'auil

■ Huslis sco ina furmicla – aschia vegn ina persuna meinsvart titulada cu ella ei diligenta, lavura senza mirar entuorn ed haver il nas ellas neblas. Las furmiclas fan mantun per menders gis, pertgiran e sedostan per lur reginavel tochen sin la davosa crena – magari tochen tier la mort. Lur regina e lur reginavel ein tut.

Las furmiclas ein era stadas portretadas sin las bancnotas da melli cun il psichiatra e neurolog Auguste Forel naven dil 1978 tochen igl onn 1998. Ein forsà nossa diligenza e luvrusadad stadas indezis per metter la furmicla gest sin la nota da melli?

Glieci Camenisch, Glion

FOTO GLIECI CAMENISCH

In gie al Center Fontauna ed al pei da taglia

■ Ils 24 d'uost havein nus saviu leger ella gasetta romontscha La Quotidiana in artechel davart la seduta dil cussegl da vischnauna dils 21 d'uost 2020. En quel vegn rapportau davart il curriu e passau alla seduta, las explicaziuns dalla suprastanza communal e dalla cumisiun da gestiun, sco era dil cunteng dil messadi. Sch'ieu haiel sco cusseglier buca priu il plaid en caussa eis ei perquei ch'il plan da finanzas sco presentaus ha per mei ina pintga valeta. Jeu supponel ch'ei seigi stau l'idea dalla suprastanza communal da far frunt ad ina reduziun dil pei da taglia che vegn discussiunada e preparada il mument ella cumisiun «pei da taglia», dalla quala jeu sun del commember.

Il plan da finanzas 2021–2025 ei in catalog da giavischs. Tuttas investiziuns sur 100 000 francs ston vegnir suttamesas al cussegl da vischnauna per approbaziun. Probabel vegnan divers da quels projects buca realisai aschia ni spustai. Plinavon vegn il quen da gudogn e sperdita fatgs sin basa da preventivs. Ils effectivs quens da gudogn e sperdita annuals

dalla vischnauna ein mintgamai marcantamein megliers.

Nossa vischnauna stat sin bunas combas finanzialas ed jeu saiel cun buna cunscienza sustener l'investiziun el Center Fontauna. Igl augment da deivets per persuna da rondund 4000 francs muort l'investiziun ei supportabels per nossa vischnauna. Quels deivets vegnan mintg'onn puspei reduci entras il cash flow. Actualmein fussen quels deivets amortisai en quater onns sch'ei vegness fatg neginas autras investiziuns quels quater onns. Latgna finanziaziun ei stada intragliauter ils onns 2016–2019 mintg'onn circa 2,3 milliuns.

Nus stuein mantener noss'infrastructura. Ei vegn buca pli favoreivel per nos vengentssuenter sche las investiziuns vegnan spustadas. Per mei dat ei ils 27 da settember in clar gie pil Center Fontauna. Ed igl atun tier la tractaziun dil preventiv ed il pei da taglia in clar gie per la reduziun dil pei da taglia per persunas naturalas.

Edgar Durschei, president dall'Uniu da commerci e professiun Mustér

Tut en uorden?

■ Igl ei pari daventau moda da replicar a caschun d'ina scuntrada immediat cun la damonda: «Tut en uorden? Alles in Ordnung?»

Mo enzacons cuorts patrats fan ins bein attents: Na, igl ei buca tut en uorden, buca en tuts graus. OK, super!

Probabel persunalmein, mo era el contuorn e pli lunsch. Per bia buca tut en uorden.

Pia falliu, quella remarca/damonda? Na! Manegiau ei bein: «Co vai? – Eis cuntents? – Sauna? – Sesentas bein?»

Mo tut en uorden ei bein empau surfatg. Ins ha ses e constatescha el contuorn adina puspei il giavisch, gie, la speranza che tut seigi en uorden, gie, che bia seigi super ed ins possi savens duvrar superlativs. Quei ei giustificau, mo corrispunda aschi savens buc alla

realitad, alla situaziun dada, alla causa senza.

Che ton ei buc en uorden sin quest mund savein nus, era legend la s. Scartira. Dapi l'entschatta, adina puspei, dapi Cain ed Abel, ha ei dau disvaris, tensiuns, carplinas ed uiaras – tochen en nos dis. Nus essan carstgauns, dotai cun ina libra voluntad per sez decider: *Per ni encunter.*

Tenor nossa cardientscha ha l'unfrenda da Jesus Cristus bein surmuntau il mal, mo buca pudiu eliminar quel ord il mund, ord il sesentir, giudicar e viver dils carstgauns.

Perquei buc aschi savens «Tut en uorden?»

Sur Sep Fidel Sievi, ant. plevon, Ilanz/Glion

Tranter la Nazadeña agl Surmeir

■ (cp/fmr) La Cumünaunza culturela Pro Bravuogn anvegda sonda, igls 5 settember 2020, da participer ad en podium chi tratta scu dumonda centrela la posiziun linguistica a culturela particulera da Brauegn, tranter las influenzas or dla Nazadeña a no digl Surmeir. La discussiun me'la la *Dorli Josty*, craschegda se a Maduleñ, chi stat schon bgliers ons a Brauegn, a chi ò bgliers ons do scola a Savogni. La *Silva Maria Balastér-Juwalta*, Schlareña, agl *Romano Platz*, Savogni, kintaron da kella relaziun or digl sès puñct da vista.

Podium: Sonda, igls 5 settember 2020, 20.00, Museum local Brauegn.

■ (fmr) Tar la «Tavla naira» da La Quotidiana sa tracti era dad in «plaz cumin», dad ina part da la gasetta betg realisada da la redacziun FMR, mabain creada cun contribuziuns inoltradas da lecturas e lecturs: brevs, opiniuns, artitgels da forum, necrologs, fotografias commentadas, gratulaziuns etc. Vossas contribuziuns pudais trametter a la redacziun FMR: redacziun@fmr.ch ubain per posta FMR, Fundaziun Medias Rumantschas, Via da Masans 2, 7000 Cuira.

Ein Herzinfarkt beendet ein Leben, bevor es zu Ende ist.
 Aktiv gegen Herzkrankheiten und Hirnschlag. Helfen auch Sie.
 Spendenkonto 30-4356-3
www.swissheart.ch

Schweizerische Herzstiftung